

CS

CS

CS

KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ

V Bruselu dne 23.4.2009
KOM(2009) 188 v konečném znění

**SDĚLENÍ KOMISE
EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ**

Provádění evropské politiky sousedství v roce 2008

{SEC(2009) 511}
{SEC(2009) 512}
{SEC(2009) 513}
{SEC(2009) 514}
{SEC(2009) 515}
{SEC(2009) 516}
{SEC(2009) 517}
{SEC(2009) 518}
{SEC(2009) 519}
{SEC(2009) 520}
{SEC(2009) 521}
{SEC(2009) 522}
{SEC(2009) 523}

SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ

Provádění evropské politiky sousedství v roce 2008

1. STRATEGICKÉ SOUVISLOSTI – ROK KRIZÍ

Rok 2008 byl pro provádění evropské politiky sousedství složitým rokem. Poslední měsíce byly poznamenány krizemi, které by mohly představovat pro tuto klíčovou politiku EU dlouhodobé problémy. Vypukly dva násilné konflikty: válka mezi Ruskem a Gruzii v srpnu 2008 a izraelský zásah v pásmu Gazy na přelomu prosince 2008 a ledna 2009. Na přelomu roku trpěli východní partneři a EU přerušením dodávek zemního plynu z důvodu neshod mezi Ukrajinou a Ruskem. A konečně celá oblast EPS, zejména východ, byla postižena prohlubující se celosvětovou finanční a hospodářskou krizí. Tyto nepříznivé souvislosti podtrhují nezbytnost ještě aktivnější a hmatatelnější podpory EU politice sousedství za účelem podpoření vzájemné prosperity, stability a bezpečnosti.

Navzdory složité celkové situaci dosáhli partneři při provádění EPS významného pokroku v několika klíčových oblastech, což svědčí o úloze této politiky jako katalyzátora reforem. Mnozí partneři pokročili v obchodních jednáních, v daňové a celní reformě a v politice hospodářské soutěže. V mnohých zemích se rovněž zlepšilo podnikatelské prostředí, což v některých případech souvisí s úspěchy v boji proti korupci. Korupce nicméně zůstává v mnohých zemích naléhavou otázkou. Tempo reforem se ale všude zpomalilo, zejména v oblasti demokratických reforem a lidských práv. Toto sdělení poskytuje přehled tohoto vývoje. Zdůrazňuje rovněž dopad finanční a ekonomické krize na partnerské země a nabízí několik návrhů, jak nástroje EPS mohou přispět k procesu obnovy.

Po celý rok 2008 pokračovalo postupné prohlubování EPS, které bylo založeno na návrzích Komise z prosince 2007¹ a na vzniku dvou nových iniciativ: v červenci byla v návaznosti na sdělení Komise založena Unie pro Středomoří a v prosinci představila Komise svůj návrh na ambiciózní Východní partnerství. Tyto významné iniciativy dále posilují EPS a doplňují stávající iniciativy, jako je Černomořská synergie.

Podrobnější informace jsou dostupné ve zprávách o pokroku jednotlivých zemí a ve zprávě o pokroku jednotlivých odvětví uvedené v příloze. Rámec EPS poskytuje objektivní a soudržný přístup. Zprávy odrážejí rozdíly v posloupnosti vykonávání a stanovení prioritních reforem v souladu s dvoustranně přijatým akčním plánem², jakož i různorodost partnerů.

2. VÝVOJ DVOUSTRANNÝCH VZTAHŮ

Arménie učinila pokrok v provádění akčního plánu EPS. Nicméně stále bojuje s následky vnitrostátní krize, která nastala v období po prezidentských volbách v únoru 2008 a která

¹ KOM(2007) 774 „Intenzivní evropská politika sousedství“.

² EPS zahrnuje Alžírsko, Arménii, Ázerbájdžán, Bělorusko, Egypt, Gruzii, Izrael, Jordánsko, Libanon, Libyi, Moldavskou republiku, Maroko, okupované palestinské území, Sýrie, Tunisko a Ukrajinu. Akční plány byly přijaty se dvanácti partnery, jmenovitě se všemi kromě Alžírka, Běloruska, Libye a Sýrie.

vedla k vyhlášení výjimečného stavu, a v jejímž důsledku se objevily obavy o demokracii a lidská práva, zejména v oblasti svobody médií. Tato krize nastala v kontextu nepřetržitého reformního pokroku v posledních letech. V roce 2008 byly podniknuty významné kroky ke zvýšení transparentnosti vládního rozhodovacího procesu, zejména ve spolupráci vlády s nevládními organizacemi a občanskou společností, i když stále zůstává co zlepšovat. Arménie pokročila v regionální spolupráci a dialogu se sousedními zeměmi. Rovněž se do velké míry ztotožnila s prohlášeními společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP) a všeobecně velmi aktivně spolupracuje při řešení otázek souvisejících se SZBP. Bylo dosaženo pokroku v oblastech daňových a celních reforem, finančních služeb, politiky hospodářské soutěže, sociální politiky a snížení chudoby. Arménie nadále spolupracuje s EU v oblasti obchodních záležitostí, včetně přípravy na možnou budoucí obsáhlou a komplexní dohodu o volném obchodě (DCFTA). Otevření delegace Evropské komise v Jerevanu v únoru 2008 dále přispělo k posílení dvoustranných vztahů s Arménií.

Ázerbájdžán učinil v oblasti demokratické správy pouze omezený pokrok, stejně jako v předešlém roce. Prezidentské volby v říjnu 2008 vykazaly pokrok v plnění závazků Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), vyskytly se však nedostatky ve volebním procesu. Určitého pokroku bylo dosaženo v oblasti soudnictví, jehož nezávislost však zůstává problematická. Negativní vývoj byl zaznamenán v oblasti ochrany lidských práv a základních svobod. Rozhodnutí Národní televizní a rozhlasové rady z prosince 2008 neprodloužit licence zahraničním vysílatelům na vysílání na domácích frekvencích dále omezilo pluralitu médií. V podnikatelské oblasti byl Ázerbájdžán vyhodnocen Světovou bankou jako jeden z nejlepších reformátorů na světě. Makroekonomické prostředí bylo příznivé a došlo k výraznému hospodářskému růstu, převážně způsobenému vysokými cenami ropy a plynu, zejména v první polovině roku 2008. Ázerbájdžán pokračoval v přístupových jednáních se Světovou obchodní organizací (WTO). Solidního pokroku bylo dosaženo v souvislosti s memorandem o porozumění ohledně strategického partnerství v oblasti energetiky z roku 2006 a v posilování úlohy Ázerbájdžánu jako výrobce energie. Po sledovaném období, v roce 2009, bylo možno zaznamenat určité povzbudivé signály, zejména v souvislosti s ratifikací opčního protokolu Úmluvy OSN proti mučení a stáhnutím křivého obvinění proti obhájci lidských práv. Otevření delegace Evropské komise v Baku v únoru 2008 dále přispělo k posílení dvoustranných vztahů s Ázerbájdžánem.

Přes značné napětí se dosáhlo pozitivního kroku ve sporu o Náhorní Karabach, a to díky dokumentu, který jako první od roku 1994 společně podepsali prezidentí Ázerbájdžánu a Arménie. EU nadále podporuje řešení konfliktu v rámci Minské skupiny OBSE.

Výraznější angažovanost při plnění akčního plánu **Egypt–EU** bylo možno nalézt v oblastech sociálních, hospodářských a odvětvových reforem, nicméně v oblasti politických reforem byla méně výrazná. V oblasti lidských práv a základních svobod bylo dosaženo významného pokroku, pokud se jedná o práva žen a dětí, zatímco v ostatních aspektech zbývá mnoho udělat. Bylo dosaženo pokroku v hospodářské reformě, zejména při harmonizaci fiskální a měnové politiky a celkové ekonomické liberalizaci, ke které přispělo i vytvoření hospodářských soudů se zrychleným řízením. Zahájila se obchodní jednání o postupné liberalizaci obchodu se službami a o právu usazování a jednání byla uzavřena v oblastech zemědělských produktů, zpracovaných zemědělských produktů a produktů rybolovu. Pokrok v oblasti reformy trhu a právních předpisů byl omezený a soustředil se zejména na zlepšení podnikatelského prostředí pro MSP a na celní správu a její provozní kapacitu. Egypt se rovněž připojil k síti „Enterprise Europe Network“. Podpisem memoranda o porozumění ohledně strategického partnerství v oblasti energetiky mezi Egyptem a EU byl učiněn pokrok ve spolupráci v odvětví energetiky. V oblasti zaměstnanosti a sociálních věcí bylo možno

zaznamenat mírný pokrok, pokud se jedná o pracovní právo. Významný pokrok bylo možno zaznamenat u podpory přístupu k základnímu vzdělání. Pokrok byl rovněž hlášen v oblasti reformy zdravotnictví, včetně přístupu k základní zdravotní péči a zavedení zdravotního pojištění pro všechny občany. Na čtvrtém zasedání Rady přidružení EU–Egypt v dubnu 2008 předložil Egypt návrhy na posílení vztahů s EU.

V **Gruzii** bylo provádění akčního plánu EPS vážně ohroženo výjimečnými událostmi. Během roku 2008 učinilo Rusko určitý počet jednostranných kroků zaměřených na posílení vztahů s gruzínskými separatistickými oblastmi Abcházie a Jižní Osetie, zejména budováním své vojenské přítomnosti. Série vojenských incidentů a provokací vyvrcholila v srpnu 2008 vypuknutím ozbrojeného konfliktu s Ruskem o kontrolu území Jižní Osetie, který si vyžádal stovky obětí a přemístění okolo 192 000 obyvatel, jakož i závažné škody na životním prostředí, přičemž na území Gruzie zůstaly ruské jednotky čítající 7000 vojáků. Následné uznání svévolného vyhlášení nezávislosti těchto dvou separatistických územních jednotek Ruskem porušilo suverenitu Gruzie a komplikovalo mírové a udržitelné urovnání konfliktů. S pomocí EU se podařilo dosáhnout dohody o příměří a Evropská rada vyjádřila podporu územní celistvosti Gruzie. Dvě kola zpochybněných předčasných voleb zároveň podtrhla potřebu dát nový podnět demokratickým reformám a posílit politický pluralismus v souladu s ambiciózním programem reform vykonávaným od „Růžové revoluce“. Navzdory těmto složitým okolnostem dosáhla Gruzie určitého pokroku v provádění akčního plánu EPS s výraznými úspěchy v boji proti korupci, v usnadnění přístupu ke spravedlnosti a ve zlepšení podnikatelského a investičního prostředí a celní správy. Jsou nutná konkrétní opatření, pokud se jedná o pracovní právo, zaměstnanecká práva a sociální dialog. Gruzie pokračovala ve spolupráci s EU v otázkách obchodu, včetně příprav na případnou dohodu typu DCFTA. Gruzie pokračovala rovněž ve spolupráci v oblasti spravedlnosti, svobody a bezpečnosti, která představuje základ pro jednání Gruzie–EU o usnadnění vízového styku a readmisních dohodách.

Na základě žádosti **Izraele** o povýšení úrovně dvoustranných vztahů se v dubnu 2008 prodloužilo období spolupráce stanovené v současném akčním plánu. Bylo tak poskytnuto více času na projednání obsahu dokumentu, který by měl následovat. Izrael dosáhl pokroku v rámci mnohých priorit akčního plánu. Je potřebné vyvinout dodatečné úsilí na řešení prohlubujícího se rozdílu mezi bohatými a chudými a zlepšit situaci arabské menšiny přijetím přiměřených opatření v oblasti zaměstnanosti, práv žen, sociálního začlenění, vzdělávání a veřejné správy. Zahájila se obchodní jednání o postupné liberalizaci obchodu se službami a o právu usazování a byla uzavřena jednání v oblastech zemědělských produktů, zpracovaných zemědělských produktů a produktů rybolovu. Pokud se jedná o dopravu, podepsaly Evropská unie a Izrael horizontální dohodu v oblasti letecké dopravy a zahájily jednání o komplexní dohodě v oblasti letectví. Komise a Izrael rovněž podepsaly Společné prohlášení o spolupráci a dialogu v oblasti vzdělávání a odborného vzdělávání a v dubnu 2008 Protokol o všeobecných zásadách účasti Izraele na programech Společenství.

Jakýkoli přehled dvoustranných vztahů EU–Izrael, včetně kontextu akčního plánu EPS, musí zohlednit přetrvávající izraelsko-arabský konflikt a celkový politický vývoj na Blízkém východě. Pokračující a dokonce zrychlující se rozšiřování osad v roce 2008 mělo nepříznivý vliv na mírový proces, jakož i na přístup a volný pohyb palestinského obyvatelstva a na hospodářství. K tomu se přidal i nedostatečný pokrok v plnění celé řady závazků přijatých v rámci akčního plánu, jako například usnadňování palestinského obchodu. Bourání palestinských domů postavených bez stavebního povolení v oblasti C Západního břehu (což zahrnuje oblasti pod výhradní kontrolou Izraele) se v posledním čtvrtině roku 2008 obnovilo, po šestiměsíčním *de facto* moratoriu. Zahájení operace Lité olovo (Cast Lead) v Gaze na

konci sledovaného období dále vyostřilo politické ovzduší a dramaticky zhoršilo situaci palestinského obyvatelstva, které trpělo chudobou už před ofenzívou z důvodu úplné blokády pásma Gazy.

Jordánsko je v rámci EPS aktivním a konstruktivním partnerem. Byl dosažen pokrok v oblasti vězeňství, transparentnosti a boje proti korupci. Nebyl však zaznamenán žádný významný pokrok v nezávislosti soudnictví a v oblasti svobody shromažďování. Bylo dosaženo značného pokroku směrem k liberalizaci hospodářství a posílení hospodářské soutěže v odvětvích jako elektronické komunikace a energetika a v oblasti správy životního prostředí. Ke zlepšení podnikatelského prostředí jsou nutné další právní předpisy. Dosáhlo se nicméně omezeného pokroku v oblasti obchodu. Kromě toho je potřeba realizovat komplexní strategii snižování chudoby, zatímco se rozdíl mezi bohatými a chudými prohlubuje. V listopadu 2008 vyjádřilo Jordánsko přání dosáhnout kvalitativního a kvantitativního zesílení výměny politických názorů s EU v celé řadě společných politických a bezpečnostních otázek.

Po skončení vojenského konfliktu mezi Izraelem a hnutím Hizballáh v roce 2006 nastala v **Libanonu** dlouhotrvající patová politická situace. Nakonec bylo v květnu 2008 dosaženo dohody mezi soupeřícími skupinami, kterou skončila 18měsíční krize. V červenci 2008 byla vytvořena vláda národní jednoty. Složitá politická situace během roku zpomalila plnění akčního plánu. I přes institucionální zlepšení legislativní patová situace způsobila, že se nemohly projednávat žádné legislativní návrhy. Rada ministrů schválila několik reforem (včetně politiky hospodářské soutěže a DPH), které ale nemohly vstoupit v platnost. Pokrok v ostatních oblastech (lidská práva, reforma soudnictví, reforma v sociální oblasti, reformy právních předpisů a správní reformy) byl rovněž pomalý. Tato situace ovlivnila celkovou sociální, hospodářskou a politickou situaci v zemi a dialog v rámci EPS. Prvním krokem k normalizaci vztahů se Sýrií bylo navázání diplomatických styků v říjnu 2008. Během sledovaného období pokračovala práce nezávislé mezinárodní vyšetřovací komise. Evropská komise poskytla podporu k vytvoření zvláštního tribunálu pro Libanon v Haagu.

Moldavská republika (dále jen „Moldavsko“) dosáhla pokroku v několika oblastech akčního plánu EPS, a to díky pokračující reformě soudního systému, zveřejňování zpráv Evropského výboru pro prevenci mučení a pozitivní spolupráci s misí pro pomoc na hranicích (EUBAM). Moldavsko rovněž pokračovalo ve spolupráci s EU ve všech otázkách souvisejících s urovnáním konfliktu v podněsterské oblasti, včetně opatření na obnovu důvěry zaměřených na zlepšení dialogu mezi komunitami, a zabezpečilo řádné provádění podmínek pro využívání autonomních obchodních preferencí EU. Mezi EU a Moldavskem bylo podepsáno partnerství v oblasti mobility. V listopadu 2008 byla zahájena jednání o přístupu Moldavska ke smlouvě o energetickém společenství, což odráží významný pokrok v reformě energetického odvětví. V některých klíčových prioritách, jako je dodržování lidských práv, včetně svobody projevu, však nenastal žádný nebo pouze omezený pokrok. To samé platí pro otázky v oblasti trhu a právních předpisů, provádění vnitrostátních strategických plánů proti korupci, drogám, obchodu s lidmi a v odvětvích, jako je doprava. Přijetí upraveného volebního zákona je ve skutečnosti krokem zpět. O volbách, které se konaly v dubnu 2009, bude podána zpráva v příštím roce.

Maroko je v rámci EPS nadále aktivním a konstruktivním partnerem a dosáhlo pokroku v mnohých oblastech zahrnutých v akčním plánu. Ačkoli by reformy zaměřené na pokrok v oblasti demokracie a lidských práv mohly být ambicióznější, bylo nepochybně dosaženo pokroku například přijetím nového volebního zákona, kterým se posílila účast žen, přijetím opatření pro boj s korupcí a přistoupením k úmluvám OSN. Přetrvávající nedostatky ve

fungování soudnictví nicméně představují riziko pro zahájené reformy. Nadále zůstávají překážky pro svobodu tisku. Byl posílen dialog s EU v některých citlivých oblastech, zejména v oblasti boje proti organizovanému zločinu a ve spolupráci v oblasti správy hranic. Jednání o readmisní dohodě nepokročila tak, jak se očekávalo. Bylo dosaženo pokroků v jednáních o postupné liberalizaci obchodu se službami a právu usazování, jakož i v oblasti obchodu se zemědělskými produkty, zpracovanými zemědělskými produkty a s rybami a produkty rybolovu. Vláda vytvořená po volbách v roce 2007 postupně iniciovala řadu strukturálních ekonomických reforem, navzdory nepříznivému hospodářskému klimatu. Pokud se jedná o sociální politiku, jsou zde náznaky zlepšení: podíl obyvatelstva žijícího pod hranicí chudoby se lehce snížil, rozpočtové zdroje na vzdělávání a zdravotní péči se zvýšily a došlo k podstatnému zlepšení v odvětví zásobování vodou a kanalizační infrastruktury. Přetrvává však dětská práce a nezaměstnanost mládeže je stále znepokojující. Na zasedání Rady přidružení v říjnu 2008 přijalo Maroko a EU společný dokument vypracovaný pracovní skupinou *ad hoc* o posílení dvoustranných vztahů ve formě „plánu rozšířeného statutu“, který bude proveden v příštích letech. Pracovní skupina podá zprávu na příštím zasedání Rady přidružení.

Pro **Palestinskou samosprávu** (dále jen „PS“) znamenal rok 2008 určitý pokrok v některých oblastech zahrnutých v akčním plánu a PS učinila přesvědčivé kroky ke splnění palestinského plánu reforem a rozvoje. Nejvýraznějším pokrokem byla konsolidace rozpočtu a reforma bezpečnostního sektoru. V hospodářské oblasti bylo možno pozorovat dramatický úpadek rozvoje soukromého sektoru v Gaze, když za jinak úplné blokády mohla překročit hraniční přechody pouze minimální humanitární pomoc. Hospodářský rozvoj na Západním břehu rovněž značně omezovala pokračující izraelská okupace a přetrvávající omezení týkající se pohybu a přístupu. Celkový hospodářský růst na okupovaném palestinském území proto zůstal nízký (pod 2 %) a byl výrazně pod demografickým růstem, a to přes velký objem finančních příspěvků od dárců. V důsledku oddělení Západního břehu a Gazy rovněž utrpěla politická reforma a budování institucí. Několik pokusů o faktické smíření selhalo a vedlo ke zhoršení v oblasti lidských práv na obou dvou částech území. Legislativní činnost byla omezena, jelikož Palestinská legislativní rada nemohla být svolána.

Rok skončil jednou z nejzávažnějších kapitol v izraelsko-palestinském konfliktu. Této otázce se ale bude podrobněji věnovat příští zpráva o pokroku.

Obecně lze říci, že se **Tunisko** EPS aktivně účastní. V oblasti demokracie a lidských práv se dále rozvíjel dialog v příslušném podvýboru, ve skutečnosti však přetrvávají úkoly při provádění dohodnutých cílů, zejména v oblasti svobody shromažďování a projevu. Za účelem posílení právního státu je potřeba provést reformu soudnictví. Jedná se o prvek, který bude zásadním pro to, aby se Tunisko opravdu přiblížilo EU. Dialog, který byl zahájen v rámci podvýboru pro spravedlnost a bezpečnost, by měl otevřít cestu pro užší spolupráci v boji proti terorismu a organizovanému zločinu, ve správě hranic a otázkách migrace. Významného pokroku bylo dosaženo u hospodářských reforem a reforem právních předpisů, což vedlo k výraznému růstu tuniského hospodářství a obchodu s EU. Díky tomu, že Tunisko pokračovalo v úsilí v sociální politice, jsou výsledky v oblasti zdravotnictví, školní docházky, boje proti chudobě a ochraně práv žen povzbuzující, ale stále je co zlepšovat. Tunisko je prvním partnerem v regionu, který dne 1. ledna 2008 přistoupil k oblasti volného trhu průmyslových výrobků, což je o dva roky dříve než stanovil původní časový plán. Je také prvním, kdo uzavřel jednání o mechanismu řešení sporů v rámci dohody o přidružení a v červenci 2008 parafoval Protokol. Byla zahájena jednání o postupné liberalizaci obchodu se službami a právu usazování, jakož i jednání v oblasti obchodu se zemědělskými produkty, zpracovanými zemědělskými produkty a s rybami a produkty rybolovu. Na zasedání Rady přidružení v

listopadu, vyjádřilo Tunisko zájem o posílené partnerství ve stejném duchu, jako je rozšířený statut, o kterém se jedná s Marokem. EU naznačila ochotu aktivně působit tímto směrem.

Ukrajina dosáhla pokroku v mnohých oblastech zahrnutých do akčního plánu. Tempo reform se však zpomalilo v důsledku pokračující domácí politické nestability a v druhé půlce roku v důsledku prohlubující se celosvětové finanční a hospodářské krize. Ukrajina nedosáhla žádného nebo pouze mírného pokroku při provádění některých klíčových politických reformních opatření, včetně reformy ústavy a soudnictví a boje proti korupci. Významnými úspěchy ve sledovaném období byl vstup Ukrajiny do Světové obchodní organizace v květnu 2008, dobrý pokrok v jednáních o dohodě o přidružení mezi EU a Ukrajinou, včetně aspektů týkajících se obsáhlé a komplexní dohody o volném obchodě, dialogu o vízech zahájeného v říjnu s cílem zavést v dlouhodobém horizontu bezvízový režim a pokračující pozitivní spolupráce s misí EU pro pomoc na hranicích (EUBAM). Spolupráce v otázkách SZBP byla rovněž pozitivní a Ukrajina se připojila k téměř všem stanoviskům SZBP, která byla předmětem jednání. Ukrajina a útvary Komise podepsaly v prosinci 2008 správní ujednání o užší spolupráci v oblasti civilní ochrany. V listopadu začala jednání o přistoupení země ke smlouvě o Energetickém společenství. Spolupráce v oblasti energetiky byla dále posílena v souvislosti s memorandem o porozumění v oblasti energetiky.

Vztahy s dalšími zeměmi, na které se EPS vztahuje, se během roku 2008 vyvíjely pozitivně. Plán provádění dohody o přidružení s **Alžírskem** byl v září schválen výborem pro přidružení. Po propuštění zbývajících politických vězňů byl zákaz vydávání víz pro některé členy vlády **Běloruska** pozastavený na dobu šesti měsíců. V listopadu 2008 byla zahájena jednání o rámcové dohodě s **Libyí** a v prosinci 2008 byla parafována aktualizovaná dohoda o přidružení se **Sýrií**.

3. NOVÉ RÁMCE K POSÍLENÍ EPS

Evropská unie pokračovala v roce 2008 ve významném posilování svých vztahů se sousedy prostřednictvím nových rámců, které doplňují diferencované dvoustranné vztahy. Pokračující provádění společné strategie EU–Afrika, která zahrnuje pět ze zemí EPS, přispívá rovněž ke stejným účelům prostřednictvím cílených partnerství orientovaných na výsledky.

Unie pro Středomoří: na cestě k viditelnějšímu partnerství

Pařížským summitem v červenci 2008 zahájila činnost Unie pro Středomoří, jejímiž cíli jsou poskytnout nový politický podnět pro klíčové vztahy EU s jejími středomořskými partnery, umožnit lepší sdílení odpovědnosti, zabezpečit, aby tyto vztahy byly prostřednictvím regionálních a subregionálních projektů konkrétnější a viditelnější, a stavět přitom na výsledcích dosáhnutých v rámci Barcelonského procesu. Pokud se jedná o podrobné uspořádání, Unie pro Středomoří³ navrhla zřídit projektově orientovaný sekretariát. Na zasedání ministrů zemí Unie pro Středomoří v listopadu se rozhodlo o sídle sekretariátu (Barcelona) a dosáhlo se dohody o účasti Ligy arabských států, a to na všech zasedáních a na všech úrovních.

Bylo rovněž dohodnuto založit kontaktní úřad EU a Arabské ligy na Maltě. První soubor projektů, který má být v rámci této iniciativy vypracován, zahrnuje snížení znečištění

³ KOM(2008) 319 – Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě - Barcelonský proces: Unie pro Středomoří, sdělení o Unii pro Středomoří.

Středozemního moře, vytvoření námořních a silničních dálnic, iniciativu civilní ochrany pro boj s přírodními nebo člověkem způsobenými katastrofami, středozemský plán solární energie, zahájení evropsko-středomořské univerzity ve Slovinsku a Středomořskou iniciativu pro rozvoj obchodu zaměřenou na mikropodniky a malé a střední podniky.

Černomořská synergie: první rok provádění⁴

V únoru 2008 se konalo první setkání ministrů zahraničních věcí v Kyjevě. V přijatém společném prohlášení jsou vyjmenovány oblasti, které si vyžadují aktivitu na regionální úrovni. Patří mezi ně energetika, doprava, komunikace, obchod, životní prostředí, námořní politika, rybolov, migrace, prosazování práva a boj proti organizovanému zločinu.

Černomořská synergie rovněž zaznamenala značný zájem nevládních organizací. První z řady seminářů občanské společnosti v rámci Černomořské synergie týkající se otázek lidských práv se konal v květnu roku 2008 v Moldavsku. Byla vytvořena platforma spolupráce v otázkách migrace.

Komise začala s informativními rozhovory se zeměmi této oblasti o rozšíření transevropských dopravních sítí a v prosinci 2008 se v Baku konalo ministerské zasedání věnované dopravě. Komise věnovala zvýšenou pozornost námořní bezpečnosti a začala v Černém moři realizovat koncept námořních dálnic. Začala i práce na rozšíření společného leteckého prostoru o černomořské země. Komise začala s přípravou na přistoupení Evropského společenství k Úmluvě o ochraně Černého moře před znečištěním (Bukurešťská úmluva). Bulharsko a Rumunsko předložily formální návrhy ke změně úmluvy, aby se Evropské společenství mohlo stát smluvní stranou.

Návrh na Východní partnerství⁵

Komise přijala v prosinci 2008 návrh na Východní partnerství jako odpověď na strategický zájem Unie o stabilitu, lepší správu a hospodářský rozvoj na východních hranicích, na nutnost pomoci partnerům Unie s konsolidací jejich státnosti a suverenity, a to včetně prostřednictvím demokratických reforem, jakož i na jejich vyjádřený záměr zintenzívnit vztahy s EU. V tomto návrhu oddělila Komise regionální spolupráci zahájenou v rámci Černomořské synergie, která právě vstupuje do své provozní fáze, aby se synergií bylo dosaženo co největší komplementarity.

Sdělení o Východním partnerství obsahuje ambiciózní soubor politických návrhů na prohloubení vztahů se zeměmi východní Evropy a jižního Kavkazu, na urychlení politického sdružování, na další hospodářskou integraci a postupnou podporu mobility s cílem zavést v dlouhodobém horizontu bezvízový režim. Partnerství by mělo mít jak bilaterální, tak multilaterální rozměr. Na multilaterální úrovni by se zavedly „platformy spolupráce“ v oblasti demokracie, řádné správy a stability, hospodářské integrace a soudržnosti s politikami EU, energetické bezpečnosti a mezilidských kontaktů. Evropská rada v březnu 2009 tyto návrhy přivítala.

Východní partnerství bude zahájeno na vrcholné schůzce dne 7. května 2009 a bude strukturováno prostřednictvím každoročního setkání ministrů zahraničních věcí a vrcholných

⁴ KOM(2008) 391 – Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu – Zpráva o prvním roce provádění černomořské synergie.

⁵ KOM(2008) 823 – Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě – Východní partnerství.

schůzek pořádaných každé dva roky. První schůzky tematických platforem jsou plánovány krátce po zahájení.

4. DOPAD CELOSVĚTOVÉ FINANČNÍ A HOSPODÁŘSKÉ KRIZE

Celosvětová finanční krize postihla reálné ekonomiky partnerů v různé míře.

Země Východního sousedství jsou zatím změnou celosvětových ekonomických podmínek více postiženy. Tyto země, jejichž výrazný růst v předchozích letech byl založen především na přílivu zahraničního kapitálu (ve formě přímých zahraničních investic, bankovních úvěrů nebo, v některých případech, převodů), trpí v současnosti úbytkem na zahraničních kapitálových a úvěrových trzích. V případě některých zemí v regionu je finanční kolaps znásobený dramatickým poklesem cen vývozních komodit, na kterých jsou některé země značně závislé: energie, kovy a zemědělské komodity. To bude mít pravděpodobně sociální dopad s riziky zvýšené zranitelnosti a chudoby, v důsledku kterých budou opatření sociálního charakteru a reformy ještě naléhavější a problematičtější.

Největší ekonomika Východního sousedství, Ukrajina, zažila koncem roku 2008 prudký hospodářský pokles: obchodní podmínky s klesajícími vývozními cenami oceli a celosvětová hospodářská krize potvrdila zranitelnost bankovního a podnikového sektoru v období výrazného úbytku vnějších finančních zdrojů. Reálný HDP výrazně poklesl a celkový hospodářský růst se tak celoročně snížil na přibližně 2,5 %. Hospodářský pokles Ukrajiny, který bude podle předpokladů pokračovat i v roce 2009, rovněž nepříznivě ovlivnil země, jako jsou Moldavsko a Bělorusko, pro které je Ukrajina důležitým obchodním partnerem.

Ukrajinské orgány se rychle dohodly s MMF na pohotovostním úvěru ve výši okolo 12,8 miliard EUR v rámci komplexního programu hospodářské stabilizace. První tranže již byla vyplacena a pokračují debaty o provádění podmínek MMF pro druhou tranži. Veřejný dluh Ukrajiny, na který se vztahují záruky státu, zůstal v průběhu roku 2008 na udržitelné úrovni. Největší starosti způsobuje refinancování krátkodobých externích dluhů bankovního a podnikového sektoru. V souladu s protikrizovými právními předpisy přijatými v listopadu 2008 byl pozměněn právní rámec, jehož cílem je řešit situaci bank. Provádění těchto právních předpisů je pro státní orgány v roce 2009 hlavní prioritou a má zabezpečit, aby životaschopné banky nadále půjčovaly peníze a podpořily tak obnovení hospodářského růstu.

Ukrajina nebyla jedinou zemí, která dostala od brettonwoodských institucí finanční podporu. MMF už uzavřela dohody o financování s Gruzíí, Běloruskem a Arménií. Moldavsko bude pravděpodobně následovat v příštích měsících tohoto roku.

Nízký stupeň mezinárodní integrace finančního sektoru a opatrná úvěrová politika společně s poměrně nízkou závislostí na vnějších finančních zdrojích z velké míry ochránily finanční instituce ve středozevní oblasti od dopadu krize v oblasti úvěrů pro méně bonitní klienty (sub-prime) a předlužení. Domácí banky nepostihl celosvětový úbytek úvěrových zdrojů a udržely tok úvěrů do hospodářství, ale omezený přístup k zahraniční půjčkám je překážkou pro rozšíření úvěrování a finančního zprostředkování v budoucnosti.

V celé oblasti EPS však světová finanční a hospodářská krize představuje v roce 2009 rizika pro některé klíčové sektory hospodářství, například pokud se jedná o převody, průmysl zaměřený na vývoz, cestovní ruch a stavebnictví. Slabé vyhlídky evropského hospodářského růstu představují mimořádná rizika, jelikož je EU hlavním vývozním trhem a zaměstnává

značný podíl zahraničních pracovníků, kteří jsou značným zdrojem převodů. Vývozy mohou být rovněž ovlivněny konkurencí ze zemí s nízkými mzdami. Příliv investic pravděpodobně utrpí v důsledku evropského hospodářského poklesu. Objemy přímých zahraničních investic budou asi rovněž ovlivněny, jelikož se evropské firmy mohou rozhodnout, že odloží investice na později. Úbytek likvidity v bankovním sektoru rozvinutých zemí může být překážkou pro privatizační proces v partnerských zemích. Přístup malých a středních podniků k financování by mohl být ještě obtížnější, což by mohlo vážně ohrozit jejich hospodářskou činnost. Rozšíření krize k zemím sousedícím s EU by zhoršilo už tak vysokou nezaměstnanost, zejména mládeže, a ještě více by ztížilo opatření pro zaměstnanost a sociální reformy.

V kontextu hospodářské krize se obchodní a s obchodem spojené priority z akčních plánů EPS stávají důležitějšími, než kdy předtím. Musí se rovněž pokračovat v procesech regionální hospodářské integrace v sousedství.

Jako rychlou odpověď na londýnský summit G20 stanovila Komise v nedávném sdělení⁶ načasovaná, cílená a koordinovaná opatření, která by měla být přijata v rámci celé EU ještě v tomto roce, a jejichž cílem je podpořit partnerské země v jejich úsilí vyrovnat se s dopady celosvětové finanční krize. S ohledem na tuto skutečnost urychlí Evropská komise mimo jiné průběžné hodnocení programů vnější pomoci v letech 2009 a 2010, aby tak odrážela nové potřeby a priority.

5. ZÁVĚRY

Širší partnerství založené na vzájemné závislosti

Navzdory nepříznivým mezinárodním podmínkám se vztahy EU s jejími sousedy dále zintenzivnily. Tato tendence se odráží v celkovém pokroku, kterého v rámci EPS dosáhly nejaktivnější země, uvedené ve sdělení z roku 2008, jakož i ve vývoji vztahů s ostatními zeměmi, včetně těch, které se v současné době neúčastní této politiky v plném rozsahu. Uvedený vývoj se odráží jak v hloubce dvoustranných vztahů, tak v rozšiřující se síti vícestranných iniciativ. Krize z roku 2008 a přetrvávající úkoly v partnerských zemích pouze posílily strategické důvody pro intenzivnější EPS, která poskytuje hmatatelnou a přesvědčivou pomoc při vytváření přínosů ze vzájemné bezpečnosti a prosperity.

Více zemí již žádalo, aby se tento vývoj odrážel ve formálním zvýšení úrovně vzájemných vztahů s EU. To dokazuje atraktivitu EPS a pozitivní stimuly plynoucí z diferencované politiky založené na výsledcích. Takovéto zvýšení úrovně vztahů by institucionalizovalo politickou výměnu názorů a posílilo je, zintenzivnilo účast dané země v hospodářském prostoru EU a přineslo vyšší stupeň integrace v různých politických oblastech. Komise zastává názor, že by EU měla být takovým požadavkům otevřená, v neposlední řadě proto, aby se udrželo tempo reforem v partnerských zemích. Formální zvýšení úrovně vztahů by bylo založeno na oddanosti společným hodnotám a zájmům a na podmínce, aby provádění akčního plánu potvrzovalo ambice daného partnera pokročit dále, zejména v oblasti demokratických postupů, dodržování lidských práv a základních svobod a právního státu.

Řešení úkolů týkajících se správy věcí veřejných a hospodářství

⁶ KOM(2009) 160, 8.4.2009: Podpora rozvojových zemí při zvládnání krize.

Soubor nástrojů EU na provádění EPS se stává stále sofistikovanějším. Komise bude nadále uplatňovat diferencovanou politiku přizpůsobenou situaci jednotlivých partnerů a dohlédne na to, aby úspěšné přístupy a nástroje vyvinuté pro určitou zemi nebo region byly v případě potřeby zavedeny v jiných částech sousedství. Mohly by být také zváženy zejména mnohé návrhy předložené ve Sdělení o Východním partnerství, například silnější komplexní přístup k budování institucí nebo národním politikám podporující sociální a ekonomickou soudržnost, pokud se jedná o podporu vztahů s jižními sousedy Unie.

Finanční podpora, která doprovází reformy partnerů, musí být rovněž přizpůsobena novým prioritám, které se objevují v souvislosti s úkoly, jimž sousedství čelí. Návrhy Komise rámci programování nástroje pro evropské sousedství a partnerství (ENPI) na období 2011 – 2013 přiměřeně zohlední tyto potřeby.

Celkově nedostatečný pokrok v oblasti správy věcí veřejných, který bylo možno v roce 2008 pozorovat, zdůrazňuje nutnost pro EU a její partnery zdvojnásobit své úsilí, a to jak zintenzívněním politického dialogu, tak přizpůsobením pomoci daným potřebám, včetně nástroje pro správu věcí veřejných, který zůstává důležitým politickým podnětem. Komise rozhodne o přidělení dalších prostředků v rámci tohoto nástroje na základě analýzy uvedené v tomto sdělení a v příložených zprávách o jednotlivých zemích.

Prohlubující se světová finanční a hospodářská krize podtrhuje nutnost, aby partnerské země udržely tempo ekonomických reforem a vyvarovaly se protekcionistických opatření narušujících obchod, ale žádá si rovněž hmatatelnou podporu ze strany EU. V této souvislosti Komise navrhuje:

- Zajistit v rámci pravidelných kontaktů s partnery intenzivní dialog o odpovědi na finanční krizi a její ekonomické a sociální důsledky a zejména o způsobu, jak zmírnit její dopad na ty nejzranitelnější, a zároveň dále podporovat důstojné pracovní podmínky a zabezpečovat udržitelný hospodářský a sociální rozvoj.
- Přispět k řešení krátkodobých problémů s likviditou, které jsou zapříčiněny finanční krizí, další mobilizací půjček v rámci makrofinanční pomoci Společenství poskytovaných ve spolupráci s Mezinárodním měnovým fondem a v souladu s podmínkami programu MMF. Pokud se jiné prostředky k financování Záručního fondu pro vnější vztahy ukáží k pokrytí potřeb jako nedostatečné, zvážilo by se vyčlenění části budoucích finančních prostředků ENPI. Komise kromě toho naléhá na členské státy, aby zvážily dvoustrannou makroekonomickou pomoc zemím EPS, rovněž koordinovanou MMF.
- Posílit na období příštích dvou let právní prostředí finančního sektoru a institucí, které mohou zajistit přiměřený dohled nad finančními trhy (centrální banky, orgány bankovního dohledu a dohledu nad finančním sektorem, komise pro cenné papíry atd.), a to formou technické pomoci a v případě potřeby prostřednictvím twinningových programů. V rámci této dodatečné podpory bude rovněž prozkoumána možnost dalšího rozšíření programů technické pomoci Evropské centrální banky a národních centrálních bank Eurosystemu centrálním bankám v partnerských zemích.
- Povzbudit Evropskou investiční banku (EIB) a Evropskou banku pro obnovu a rozvoj (EBRD), aby urychlily své úvěrové operace, včetně operací v rámci Východního sousedství.

- Řešit dopady hospodářské krize prostřednictvím podpory obchodu a investic. To může zahrnovat přednostní využívání nástroje pro MSP ustanoveného v rámci Východního partnerství, a pokud jsou k dispozici dodatečné prostředky i poskytnutí dodatečného příspěvku k nástroji pro evropsko-středomořské investice a partnerství (FEMIP) a/nebo k investičnímu nástroji sousedství (NIF).